

שמעתא למיקתא

גליון ט"ד - פ' חוקת ה'תשע"א / קהילת "חניכי הישיבות" - רמות ב'

האם מהני להטביל כלי העומד למתנה

הרוכש כלים חדשים מגוי חייב להטבילם טרם שימושם כדי לעלותם לקדושת ישראל, כמבואר בשו"ע (י"ד סי' קכ) ובט"ז (שם ס"ק א) ועוד.

ונחלקו הראשונים האם חיוב זה מדאורייתא או מדרבנן ועיין בב"י (י"ד סי' קכ על סעי' ט וס"ט קכ ד"ה ובתשובות). ולהלכה דעת ה"ט"ז (ס"ק טז), והפ"ח (ריש הסי' ועל סעי' ט) שחיובו מן התורה (וכ"כ

בביאור הגר"א (שם ס"ק כג) בדעת השו"ע). ועיין במ"ב (סי' שכג ס"ק לא) שנוטה להחמיר בזה (ועיין בביאור הלכה (שם ד"ה מותר להטביל)). ולהמנחת יצחק (ח"א סי' מד ס"ק ג) הסכמת רוב הפוסקים דהוי מדאורייתא.

ומלבד חובת טבילת הכלי, איכא איסורא להשתמש בו כל זמן שאינו טבול. אולם איסור זה הינו מדרבנן כמ"ש הביאור הלכה (סי' שכג על סעי' יז). ועי' במנחת יצחק (שם אות ג-ד).

והנה עובדא הוה במי שקיבל מאחד משכניו 'משלוח מנות' ובתוכו שתי כוסות חדשות מזכוכית [כלי זכוכית חייבים בטבילה מדרבנן, כמ"ש הפ"ח (סי' קכ ס"ק ג) והחיזוקי רע"א (שם על סעי' א)] ודף שרשום בו שכלים אלו הוטבלו כדון, ומוכנים לשימוש. אמנם נראה לכאורה דטבילת כלים אלו לא הועילה וכדלהלן.

כתב ההגהות אשר"י (ע"ז סי' לה) שהקונה כלי מגוי שלא לצורך סעודה, כגון לחתוך בו קלפים או לצורך סחורה [ע"י בב"י (י"ד סי' קכ ד"ה ומ"ש אבל ישראל) שמוכח ששניהם שווים] שדינו דפטור מטבילה, אם השאילו לחבירו לצורך סעודה, גם השואל פטור מלטבולו כי שאלו הוא אצלו.

ועיין בב"י (שם) שכתב שמדויק בדברי ההגהות אשר"י דדוקא אם שאלו אצלו פטור, אבל אם קנה ממנו אע"פ שהראשון היה פטור מלטבולו, השני חייב. וכן פסקו השו"ע והרמ"א (שם סעי' ח) (ועי' עוד בבית אדם (א"ה סי' סה) בביאור דעת השו"ע).

אולם ה"ט"ז (שם ס"ק י) הביא להלכה דעת האיסור והיתר כלל כ"ח (ד"ן יז) הסובר כדיון שאם היה הישראל הראשון רוצה להשתמש בו לסעודה אפילו בעראי היה צריך לטבולו [ועיין בערוה"ש (אות מא) מהו גדר "ארעיי"] ממילא נתחייב בידו מקרי, ועל כן הישראל השני ששואלו ממנו צריך לטבולו, וה"ה ישראל השואל מחנוני כלים לצורך סעודה יטבולו (בלא ברכה, כיון שהדבר תלוי במח' כני"ל) אלא דיש לחנוני להודיע למי שיקנה אותו ממנו אח"כ שלא יטבולו שנית בברכה, ע"כ. וכן הש"ך (שם ס"ק טז) הביא דברי האיסור והיתר [אולם הפ"ח (ס"ק כב הובא בדרכ"ט ס"ק טז) העלה דגם החנוני עצמו רשאי להשתמש בכלי דרך ארעי בלא טבילה ולכן השואל אי"צ להטבילו. ועיין בערוה"ש (אות מה) שכתב שהמנהג כהפ"ח].

וכבר הכריע החכמת אדם (נש"א סי' סה מובא בפ"ש שם אות ט) דמאחר שהרמ"א לא הביא דעת האיסור והיתר וגם הפ"ח חולק עליו, אי"כ לצורך שבת או אורחים או סעודה גדולה שיש לחוש שישברו אם יטבילם או שאין פנאי יש לסמוך להשתמש בלא טבילה דטבילת כלים אלו אינו אלא מדרבנן, אולם בכלי מתכות יש להחמיר דלהרבה פוסקים הטבילה מן התורה. וכן נקט הבן איש חי (שנה שניה פ' מסות אות טז).

נמצינו למדין עכ"פ מהא דכתב ה"ט"ז הנ"ל דיש להודיע לקונה שצריך שוב להטביל הכלי. דהטובל כלי בשעת פטור לא עלה לו טבילתו. ולפ"ז שוב יש לומר שהקונה כלי כדי לתתו במתנה לחבירו לא מהני שיטבולו לפני נתינתו, כיון שאינו חייב עתה לטבולו דלא גרע מקונה כלים לסחורה דפטור לגמרי לדעת השו"ע והרמ"א הנ"ל. אלא לדעת האיסור והיתר החולק עליהם יש לומר דמהני, ועכ"פ מידי פלוגתא לא נפקא.

אלא דצ"ע ע"ז מדברי האו"ה גופא בשער נ"ח (אות צא) דכתב דכלים ממושכנים מכנעני ואין ידוע אם דעתו לשוקעם עלה בש"ס בתיקו, ואם אח"כ הכנעני שוקעו אצלו אי"צ טבילה אחרת אחר שכבר טובלו מספק אדעתא ד"שמא" ישקענו אצלו, ומיהו אם הוסיף מעות לכנעני וקנה המשכון ממנו לאחר שטובלו מספק צריך להטבילן פעם אחרת ויברך, ע"כ.

מבואר דמהני להטביל הכלי אף בשעת פטור, וצ"ע [שו"ת באבני צדק (י"ד סי' קכ) שהקשה דהרי"ף והרמב"ם לא הביאו הדין כשדעת העכו"ם לשקועי דחייב להטבילו. והיינו טעמא כי ס"ל דכשדעת הגוי לשקועיה ואין סופו של גוי להשתמש בו יועיל הטבילה מיד, וכאשר ישקענו הגוי בפועל שוב לא יצטרך עוד להטבילו, ולא יחשב טבילה ראשונה כטובל ושרץ בידו אלא דאין הטבילה חיוב, ע"כ].

ועכ"פ בדברי ה"ט"ז הנ"ל מוכח דלא מהני טבילת הכלי בשעת פטור. שו"ר בספר טבילת כלים (פ"ח סה"ג"ה ט) שהביא בשם ספר מקור חיים (סגלוביץ סי' יד עמ' 40) שכתב דבכה"ג אף לדעת האיסור והיתר פטור מטבילה כי דוקא אם הראשון קנה לעצמו לחתוך קלפים וכיוצא חייב, דאם לא ימצא קונה משתמש לעצמו, אך היכן שקונה לתת במתנה כו"ע מודו שלא נקרא מתחייב ביד ראשון, ע"כ. [אולם יש לעיין בזה קצת שהרי סוף סוף יתכן שישתמש לצורך עצמו].

וגדולה מזו מצאנו, לדעת הגרשז"א צ"ל (הובא בספר טבילת כלים שם) גם אם יזכהו הכלי לחברו העתיד לקבלו במתנה, לא יהני דיש לחשוש שכבר יש לו כלי כזה, או שמא ירצה בסוג אחר ויחזור וימכרו לאחר, וכיון שכן נמצא דעדיין אין חל על זה שם כלי סעודה, ע"כ.

ויוצא מכל זה שהטובל כלי העומד למתנה לא מהני טבילתו, ועכ"פ להרבה פוסקים, ואפשר דהדין כן לכו"ע, ולפ"ז יש להודיע למקבל כדי שיטבולו פעם אחרת ללא ברכה על טבילה זו, וכן מבואר במבית לוי (י"ד טבילת כלים עמ' קמז אות ה) ובתשובות והנהגות (ח"א סי' תנב), ועי' עוד בזה במנחת יצחק (ח"א סי' ע), ודו"ק.

אדם שיש לפניו ברכת הנותן ריח טוב בפירות וברכת בורא עצי בשמים איזה מהם יקדים

תנן [בברכות מ' ע"ב] היו לפניו מינין הרבה ר' יהודה אומר אם יש ביניהן מין שבעה עליו הוא מברך, וחכ"א מברך על איזה מהן שירצה. ואמרינן שם בגמ' [מ"א ע"א] אמר עולא מח' בשברכותיהן שוות דר' יהודה סבר מין שבעה עדיף ורבנן סברי מין חביב עדיף אבל בשאין ברכותיהן שוות ד"ה מברך על זה וחוזר ומברך על זה.

וכתבו התוס' [שם ד"ה אבל בשאין ברכותיהן שוות] דבשאין ברכותיהן שוות אין כאן מחלוקת כיון שאין האחד פטור את חברו, ואפי' ר' יהודה מודה דאין עדיפות בשבעת המינים, אלא מברך על איזה שירצה תחילה החביב לו ואח"כ יברך על השני.

וכ"כ הר"י יונה [כ"ח ע"ב] דעולא בא להשמיענו שיקדים אותו שהוא רוצה יותר כיון דכיון שהוא חביב לו יותר יש להקדימו על כל פנים.

אולם הרא"ש [סי' כ"ה] כתב דמדלא קאמר מברך על זה וחוזר ומברך על זה וחביב עדיף, אלמא אפי' אחד מהן חביב יכול לברך על השני, דכיון שצריך לברך על השני אחר אכילת הראשון אין עדיפות לחביב משום דלא שייכי זה לזה כלל.

(וכל דבריהם לא איירי אלא בכה"ג דאיכא לפניו ברכת בורא פרי העץ וברכת בורא פרי האדמה, אבל דאיכא לפניו ברכת בורא פרי העץ או פרי האדמה וברכת שהכל לכו"ע ברכת בורא פרי העץ או פרי האדמה קודמת לברכת שהכל כיון דמבוררת טפי).

ובה"ג סבר להלכה דברכת בורא פרי העץ קודמת לברכת בורא פרי האדמה כיון דמבוררת טפי [הובאו דבריו בתוס' הנזכר ע"ש מ"ש בביאור דבריו].

ובמחבר [סי' ר"א ס"א] כתב דאם אין ברכותיהם שוות אפי' יש בהם מין שבעה כגון צנון וזית איזה מהם שירצה יקדים ואפי' חביב, וי"א שגם בזה צריך להקדים החביב ונקרא חביב המין שרגיל להיות חביב עליו אפי' אינו חפץ עתה במין השני.

ובס"ב כתב דלהרמב"ם דלעולם אם היה אחד חביב לו יותר מקדים החביב לו אז באותה שעה ואם אינו רוצה בזה יותר מבזה אם יש ביניהם מן שבעה מברך עליו. הנה המחבר סתם בודעה קמיינתא דמברך על איזה מהם שירצה אפי' אינו חביב, אולם הביא דעת ה"א דברך על החביב (וא"כ לנהוגים כפסקי המחבר דין זה תלוי בח' אשלי רברבי היכי עבדינן בכה"ג דאיכא סתם ויש - יעויין בזה במחזיקי ברכה יו"ד סי' ט' ס"ק ב', ובס"ב כ"ה ס"ק ד'. ואין כאן מקומו).

והמשנ"ב [ס"ק ט'] העלה לדינא דהעיקר כדעת ר"א שהוא דעת רוב הפוסקים דברך על החביב (ובפרט דגם לדעה קמיינתא שס"ל דמברך על איזה מהם שירצה הלא הברירה היא בידו).

ושם בס"ג כתב המחבר דאם הביאו לפניו פה"ע ופה"א איזה מהם שירצה יקדים, וי"א שבפה"ע קודם. וכתב המשנ"ב [ס"ק י"ח] דהסכימו האחרונים דנכון לנהוג כ"א זה אם שניהם שוים בחביבות, אכן אם פה"א חביב לו יותר מברך על החביב כ"ל בס"א.

ולענין ברכת הריח כתב הרמ"א [סי' רט"ז ס"י וז"ל: ואם צריך להקדים של עץ לשל עשבי בשמים עיין לעיל סי' ו"א. ומבואר דבריו דדוקא ולא על ריח של עציץ בעלמא, ומאיידך י"ל דברכת עצי בשמים חשיבא מבוררת טפי דקאי על עציץ בלבד משא"כ ברכת ריח טוב בפירות דקאי נמי על פירות האדמה.

ונהי דלדעה קמיינתא דהביא המחבר בס"א ליכא מקום להסתפק כלל דכיון דאין ברכותיהן שוות איזה מהם שירצה יקדים, ולדעת ה"א שהביא שם המחבר הרי שצריך לברך על החביב לו. אולם לדעה בתריתא דהביא המחבר בס"ג ד"ה דברכת בפה"ע קודמת לברכת בורא פרי האדמה שפיר יש להסתפק ספיא דידן.

ואחר שהמשנ"ב הכריע לדינא דבכה"ג ששניהם שווים בחביבות יש להקדים ברכת בפה"ע לברכת בפה"א ה"נ יש להסתפק בכה"ג ששניהם שווים בחביבות איזה מהם יקדים ברכת הנותן ריח טוב בפירות או ברכת בורא עצי בשמים.

(אבל אין מסתבר לומר דברכת הנותן ריח טוב בפירות גבי ברכת בורא עצי בשמים וברכת עשבי בשמים, הוי כברכת בפה"ע ובפה"א גבי ברכת שהכל, דחשיבא טפי לכו"ע בכל גוונא. אולם יעויין מ"ש לקמן בשם הח"י אדם).

והנה בפמ"ג בפתיחה להלכות ברכות כתב בסדר המעלות בברכות הנהיגן דפרי העץ קודם לפרי האדמה, ובסדר המעלות בברכות הריח כתב דיראה להקדים ריח טוב בפירות מעצי בשמים. ומבואר דס"ל דברכת הנותן ריח טוב בפירות חשיבא טפי מברכת בורא עצי בשמים.

אולם באשל אברהם [סי' רט"ז ס"ק י"ט] כתב סדר

מי שאינו מוכיח את חבירו, האם עובר על 'לא תעמוד על דם רעיד'

נצטוונו מן התורה להוכיח העובר איסור, דכתיב "הוכיח תוכיח את עמיתך" (ויקרא י"ט, יז). ועיין ברמב"ם (מצוה רה) דכאן צונו להוכיח החוטא או מי שרוצה לחטוא ולמנוע אותו ממנו במאמר ותוכחה, ע"כ. והנה מוכח מדבריו שחיוב זה הוא לפני החטא וכן דייק מדבריו בספר חפץ חיים (עשן ה' בבמ"ח שם).

אולם עיין עוד ברמב"ם (דעות פ"ה ה"ז) שכתב שהרואה את חבירו שחטא או שהולך בדרך לא טובה מצוה להחזירו למוטב, ע"כ. משמע דדוקא אחרי שחטא חייב למחות. וכן העיר הגרי"פ לרס"ג (ח"ג פרשת נז ד-ד) דלכאורה הרמב"ם סותר דברי עצמו. מיהו יש לומר דלדעת הרמב"ם באמת חייבים למחות אחרי החטא וגם לפניו [וזה נכלל אף במש"כ בהלכות דעות שם, שהרי כתב שיש למחות במי שהולך בדרך לא טובה, וזה שייך אף לפני שחזר וחטא].

וכן מצאתי באג"מ (אה"ז ח"ד סי' ס"א אות ב) שחיוב תוכחה הוא אף לאחר שנעשה החטא כדי שיועיל על להבא. והוכיח עוד מדברי הרמב"ם (דעות שם) שמצות תוכחה עיקרו נאמר על אחר שחטא כדי שישוּב בתשובה ויועיל להבא [ועיי"ש שאין דין תוכחה אף באיסור דאורייתא בשעת החטא שהשני עושה במזיד. ועי' בקהילות יעקב (ע"ז סי' ד אות ב) שמוכח דסי' לחיוב תוכחה שייך גם לפני החטא].

והנה דעת המנחת חינוך (מצוה רלט אות ו) דמלבד מצות עשה דהוכיח תוכיח את עמיתך, איכא חיוב לא תעשה דלא תעמוד על דם רעיד' דלא גרע מטובע בנהר דעובר על לא תעמוד אם אינו מצילו, ועל אחת כמה וכמה דאם יוכל להצילו מהעבירה דהוא אבידת נפשו וגופו בודאי חייב להחזירו למוטב ולהצילו. [ועיין בשו"ת מהרש"ם (י"ד סי' רד) שקדמו בזה].

אולם דעת הגרי"פ לרס"ג (עשה כח ד"ה אלא דאכתי עמ' 343) שלא ד"לא תעמוד" לא הוא אלא באבידה שלא מדעת, ועל כן במצוות תוכחה לא שייכא אזהרת לאו דלא תעמוד וגו', כיון דלעולם בעובר עברה אבדה מדעת היא, ואין לנו בה אלא עשה דהוכיח תוכיח בלבד דלא בעי תוכחה אלא העובר במזיד, וא"כ אבדה מדעת היא ואינה בכלל לאו דלא תעמוד על דם רעיד, ע"כ [ועי' במנ"ח (מצוה רלו אות ב) שאע"פ דסי' שלא תעמוד לא איירי באבידה מדעת מ"מ בנד"ק נקט שיש משום לאו זה].

ונראה דלא קי"ל כהמנחת חינוך, שהרי המהר"י וי"ל (סי' קנז) הוכיח שאין חיוב להוציא ממון למצות תוכחה מהגמ' בסנהדרין (עג). דילפינן מלא תעמוד על דם רעיד דחייב להציל חבירו מסכנה, ומקשה תלמודא האי מהכא נפקא מהתם נפקא אבידת גופו מניין ת"ל והשבותו לו, ומשני אי מהתם הוה אמינא הני מילי בנפשיה אבל למיטרח ואגורי לא, קמ"ל. אלמא אי ליכא קרא יתירא לא הוה אמרינן שמחוייב להוציא ממון אפי' להציל נפש חבירו וכ"ש הכא גבי עשה דתוכיח דאין חיוב להוציא ממון, ע"כ [וכן פסק בשו"ע (סי' תכו סי' א) שצריך להוציא ממון להציל את חבירו, ועיי"ש בסמ"ע (סי' ק"א) ובחתי"ס (ח"ח סי' קנז). ובאג"מ (ח"א סי' רכג ד"ה והא דפרש"י פסק שכל ממון צריך למסור בשביל זה. ועי' במנחת שלמה (ח"ג סי' קג אות ד), במהר"ם (ח"ה סי' נד) ובתשובות והנהגות (ח"ה סי' שצט)].

והנה אם היה סובר המהר"י וי"ל שהנמנע מלהוכיח עובר על לא תעמוד וגו' תיפוק ליה שצריך להוציא ממון משום לאו זה, אע"כ ס"ל למהר"י דהנמנע מלהוכיח את חבירו אינו עובר על "לא תעמוד" ודלא כהמנחת חינוך. וכהמהר"י הנ"ל, פסק הרמ"א (י"ד סי' שלד ובעוד מקומות), ודו"ק.

אלא שעוד חידוש למדנו מדברי המהר"י הנ"ל דאפי' חומש מנכסיו א"צ להוציא עבור מצוה זו כדמוכח מלשונו שם. וכן משמע מדברי הרמ"א (י"ד סי' שלד) [ועי' בגליוני הש"ס (עניני סנהדרין מה' ד"ה כל) שכתב שמהמהר"י משמע דאין דעתו שיהיה שיעור בבוזו חומש ממון במצוות, ודלא כהזרע אמת (ח"ג סי' לב) שנקט שאף לדעת המהר"י חייב לתת עד חומש]. וכן נקט הכה"ח (סי' תרח אות טז) דהיכן שצריך להוציא ממון אין חייב למחות. וכ"כ הדברי יציב (א"ח ח"ב סי' רלה אות ד) שאין במקום הפסד ממון משום מצות תוכחה. [וכן דעת האג"מ (ח"ה סי' יג אות א ד"ה אם אפשר, ובאות ד)]. ואע"פ שכבר פסק הרמ"א (א"ח סי' תרנו) דעל כל מצות עשה חייב להוציא חומש ממון [ועיין במ"ב (שם סי' ח)], שאני מצות תוכחה שכל שעליו להוציא ממון הוא כאינו בידו למחות [ועי' לקמן בסמוך. אולם שו"ר בלבוש (י"ד סי' קנז אות א) שכי' דפטור מלמחות בכה"ג, דהיום אי למחר יחזרו לסורם ומה תועיל המחאתו. ועי' עוד טעם באמרי בינה (ח"ח, דיינין סי' יט אות ב)].

אלא שהפמ"ג (תיבת גמא חקירה ד, הובא בפת"ש י"ד סי' קנז סי' ק) רצה לומר דבמצות עשה דהוכיח תוכיח צריך לתת את כל ממון, דהרי אם אינו מוחה הוה כאילו הוא עושה הלא תעשה דכל ישראל ערבים זה בזה, וכבר פסק הרמ"א (א"ח שם) שיש לתת כל ממון ולא לעבור על איסור לאו. [ועי' בכתב סופר (א"ח סי' נד ד"ה ועוד) ובשדי חמד (ח"ז אס"ה"ז מע' הא עמ' 318) שכתב ד"חיוב התוכחה" ועונש למאן דלא מוכיח משום ערבות הוא. אולם לדעת הגרי"פ לרס"ג (ח"ג פ' נז עמ' ד-ד) תרי מילי נינהו. ועי' במהר"ם שיק (א"ח סי' שג ד"ה וכו'). ונאריך בזה בסי' ועוד חזון למועד].

אולם עיין בשער הציון (סי' תרנה אות ה) דמשמע קצת דאע"פ שמחמת הערבות הוה כאילו חייב בעצמו, מ"מ אינו חייב להוציא ממון, דלענין זה ליכא ערבות. וא"כ יש לומר דליכא חובה לתת כל ממון משום "הוכיח תוכיח", ויש לחלק, ועיין. [ועי' עוד בגרי"פ לרס"ג (ח"ג עמ' ד ח' טור ב). ובמנחת יצחק (ח"ג סי' קיא וס"י קטו)].

המעלות בברכות הריח והקדים ברכת עצי בשמים לברכת הנותן ריח טוב בפירות. ומבואר דס"ל דברכת בורא עצי בשמים חשיבא טפי. וצ"ל דטעמו משום דברכת הנותן ריח טוב בפירות קאי נמי אפרי האדמה. וכן בראש יוסף (לבעל הפמ"ג) בסדר הקדימה בברכות הנהנין [דף מ"א ע"א] כתב וז"ל: ופרי העץ ופרי האדמה יש בו ג' דעות כמו שאגיד, כי המחבר בסי' ר"א ס"ג פסק דשוין המה, ולבה"ג בפ"ע קודם, וי"ל דחשיב קצת או י"ל דפה"א חשיב רק כשהכל נגד בפ"ע ואפי' בפ"ה א חשיב ומין שבעה אין מועיל בפ"ה א לגבי העץ (כוונתו דיש להסתפק בדברי הבה"ג אי ר"ל דברכת בורא פרי העץ חשיבא קצת מברכת בפ"ה א, או דר"ל דברכת בפ"ה א חשיבא בברכת שהכל גבי ברכת בפ"ה א, ונפק"מ בכה"ג דפה"א חשיב טפי א"נ מין שבעה, דאם כוונת הבה"ג דברכת בפ"ה א חשיבא קצת מברכת בפ"ה א א"כ י"ל דבה"ג אין ברכת בפ"ה א קודמת, אולם אם כוונת הבה"ג דברכת בפ"ה א חשיבא בברכת שהכל גבי ברכת בורא פרי העץ הרי דבכל גוויני ברכת בפ"ה א קודמת לברכת בפ"ה א).

ובסדר המעלות בברכת הריח [דף מ"ג ע"ב] כתב דברכת בורא עצי בשמים קודמת לברכת הנותן ריח טוב בפירות. אולם הח"י אדם גבי דיני קדימה בברכות הנהנין [הל' ברכות כלל י"ז ס"א] כתב דמצוה לעולם להקדים ולברך על החשוב יותר מפני חשיבותו או על החביב מפני חביבותו, ואנו בני אדם טפי א"נ מין שבעה, דאם כוונת רגיל להיות חביב עליו אפי' עתה חפץ במין השני נקרא חביב לענין זה.

ושם בס"ד כתב דהא דאחד קודם לחבירו היינו דוקא כשברכותיהן שוין אבל אם אין ברכתיהן שוין כגון צנון וזית שברכותיהן בפ"ה א ובפ"ה א שצריך על כרחך לברך על כל אחד ואחד אין כאן ג"כ חשיבות כלל, ומבדק על איזה שירצה אפי' השני מין ז' וגם חביב [רא"ש]. וי"א דלעולם אזלינן בתר החביב [רמב"ם].

וגבי דיני קדימה בברכת הריח [הל' ברכות כלל ס"א ס"ח] כתב דאם היו לפניו מנינים הרבה יקדים ברכת הנותן ריח טוב בפירות ואח"כ בורא עצי בשמים, ואפי' המאוחר חביב עלו יקדים מה שברכתו מבוררת, וח"פ מעצי בשמים ועשבי בשמים שאין אחד מבורר בחברו ולכן יקדים החביב.

ומבואר דס"ל דברכת הנותן ריח טוב בפירות חשיבא ברכה מבוררת טפי מברכת עצי בשמים (אע"פ דברכת עצי בשמים לא חשיבא מבוררת טפי מברכת עשבי בשמים), וע"כ יקדים ברכת הנותן ריח טוב בפירות אפי' בכה"ג דהמין השני חביב לו טפי.

נכתב ע"י הרב ש.פ. שליט"א

פניני מוסר

עניני בטחון – "ההשתדלות"

רצון התורה שיתגא האדם בדרך הטבע ולכן צריך להשתדל - "ואיל" פ' שאין ישראל כשאר העמים שיהיו צריכים להזדיין כנגד האויבים, דרך התורה לצוות שיתגא אדם במקצת בדרך הטבע והמקרה ואחרי כן יפעל הנס... שרצון התורה **בך שיעשה אדם בדרך הטבע כל מה שבידו לעשות והשאר יניח ביד שמים**. וכן אמר שלמה המלך ע"ה (משלי כא, לא) סוס מוכן ליום מלחמה ולה' התשועה, כלומר חייבים בני אדם להשמר בנפשיותיהם ולהניין סוסים וכלי מלחמה והקב"ה יושיע כי התשועה לו לבדו יתברך". (רבנו בחיי, שמות י"ג, יח)

"סוס מוכן ליום מלחמה ולה' התשועה, שלמה המלך יזהיר בכתוב הזה שיעשה כל דבר שיצטרך לעשות ובודק הטבע כל מה שבטחו, ושימסור השאר ביד שמים כי הנס אינו חל אלא בחסרון הטבע, ועיקר יצירת האדם בנוי על מידת הטבע ועל כן יצטרך שיעשה האדם פעולות ועניינים שיהיו הכנות להשיג בהן חפצו ולעמוד על משאלות ליבו.

כמי שרוצה ללכת למלחמה על אויביו שראוי לו שיכין כלי זיין וסוסים... או כמי שיש לו חולה שהוא ראוי לתקן לו מסעדים וסמים למאכלו". (רבינו בחיי ריש פר' שלח)

אך אחר שעשה ההשתדלות יזכור שההצלחה ביד שמים - ואחר שעשה כל יצירתו והשתדל בכל כחו ועשה בדרך הטבע כל הכנותיו אין ראוי לו לבטוח שיגיע אל רצונו בשם השם יתעלה לא בהכנות האלה. כי יש אדם שיאבד במלחמה עם כל ההכנות, ויש שינצל מבלעדיהן, ויש חולה שימות עם המאכלים המועילים ויש שתגיע לו רפואה עם המאכלים הרעים המזיקים, ואם כן אין עיקר התשועה בענין המלחמה ולא בענין הרפואה להכנותיהם רק בשם יתעלה...

ולכן תצוה התורה לישראל להשתדל בהכנות האלה... ואע"פ שישיראל לא היו צריכים לזאת לפי שלא היה נצחונן בדרך המנהג והטבע כי אם על פי הזכות והעונש... מכל מקום באה מצות התורה לישראל לעשות כל ההשתדלות בהכנות האלה ואחר כך למסור הענין למי שהתשועה לו, כי התורה לא תסמוך על הנס לעולם". (רבינו בחיי ריש פר' שלח)

נעדך ע"י מחבר סדרת "עבודת המועדים"

העלון נתרם בעילום שם
להצלת התורם ומשפחתו
בכל העניינים